

Johanna Kortessalo-Ainasoja

KT, Turun yliopisto
Aluepäällikkö, Turun kaupungin sivistystoimen hallinto
johanna.kortessalo-ainasoja@gmail.com

Sallimuksen maa ja sen lapset – Amerikan suomalaisten akkulturaatio Yhdysvalloissa 1908–1923

Avainsanat: Amerikan suomalaiset, Yhdysvallat, akkulturaatioprosessi, akkulturaatiostrategia

Kirjoitus on hänen Lectio praecursoria, jonka hän esitti väitöstilaisuuden alussa 8.11.2019.

Olen tutkinut Amerikan suomalaisen yhteisön akkulturaatioprosessia vuosien 1908–1923 Yhdysvalloissa. Tutkimukseni kulkee metodologialtaan gadameriläisen tieteenkäsityksen perinteessä, jonka mukaan historiatutkimus voi tuottaa tietoa ja välineitä tähän päivään. Foucaultin (1972) mukaan historian traditionaalinen tehtävä on muokata menneisyyden monumentteja tämän päivän dokumenteiksi. Menneisyyden aineistojen pöyhiminen virkistää ja päivittää historian aiheita tähän päivään ymmärresemme tueksi ja tulevaisuuden välineiksi. Dialogi, jonka tutkimukseni on tuottanut menneisyyden ja tämän päivän välille, onkin ollut yksi sen keskeisimmistä tuloksista.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys koostuu John W. Berryn (2002, 2005, 2007) akkulturaatioprosessin teoriasta ja Piotr Sztopkan (1999) yhteiskunnallisesta luottamusteoriasta. Tutkimusaineiston lähteet koostuvat Amerikan suomalaisten kasvatustieteellisestä Koti (Home) -aikakauslehdestä ja Yhdysvaltain kongressin tilaustyöstä; Siirtolaisuuskomission raporteista.

Miksi tutkimuksen kohteena on Amerikan suomalainen yhteisö, miksi ei vähemmistöjä tämän päivän Suomesta? Amerikan suomalaisuuden tutkiminen on tärkeää, sillä se on osa kansamme historiaa. Akkulturaatiotutkijat suosivat menneisyyden yhteisöjä,

sillä tarvitaan kokonainen sukupolvi, jotta akkulturaation prosessista saadaan mahdollisimman kattava kuvaus.

Tutkimus tarjoaa rajatun kuvauksen kahden maan yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Vuosina 1900–1914 matkasi noin 200 000 suomalaista Yhdysvaltoihin. Osa kansakunnan parhaimmistoa ja tulevaisuustoivoisia nuoria, matkusti kohti vierasta maata työtä tekemään, lapsia kasvattamaan ja kiinnittymään armollisemman elämän säikeeseen.

Suomalaiset jättivät armaan kotimaansa osittain myös siitä syystä, ettei luottamusta yhteiskunnan tulevaisuuteen ollut. Aikakautta sävytti uhkakuva muutoksesta, jossa kokonainen suomalaisuuden kulttuuri, kansa ja sen tulevaisuus olivat suuren kysymysmerkin alla.

Tulevaisuus epävarmuuden valossa loi vahvaa tarvetta löytää niin taloudellisesti kuin poliittisestikin vakaampaa näkymää. Vastanottavana maana puolestaan Yhdysvallat tarjosi maahanmuuttajalleen rotutietoisuuden, kansallismielisen ja poliittista ääriä pelkäävän mantereeseen.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä

Akkulturaation määrittellen tarkoitettavan ilmiötä, jossa kaksi toisilleen vierasta kulttuuria kohtaa, ja tämä kohtaaminen tuottaa

osapuolissa eritasoista sosiaaliskulttuurista ja psykologista muutospainetta. Tätä muutospainetta kutsutaan myös akkulturaatiostressiksi, ja sen seurauksena yksilö pyrkii muodostamaan selviytymisen strategian eli akkulturaation strategian.

Akkulturaation strategia on siis yksilön tahtotila selviytyä keskellä vierasta kulttuuria ja yhteiskuntaa. Ihanteellisin strategia on integraation tila, jossa toimitaan aktiivisesti valtakulttuurin kanssa, ja pidetään yhtä aikaa yllä etnistä kulttuuria. Assimilaation strategiassa vähemmistöryhmä ei halua harjoittaa omaa etnistä kulttuuriaan, vaan pyrkii omaksumaan valtakulttuurin etnisen kulttuurinsa tilalle.

Separation strategiassa kuilu valtakulttuurin ja vähemmistön välillä kasvaa, sillä ryhmä arvostaa yksinomaan etnistä kulttuuriaan. Jos taas ryhmä käyttäytyy marginalisaation strategian mukaisesti, on se vain heikosti kiinnostunut omasta kulttuuristaan ja valtakulttuurista.

Akkulturaatio, eli sopeutumisen prosessi, tarjoaa läpileikkauksen niistä yksilön ja yhteiskunnan resurseista, jotka vaikuttavat akkulturaation sisältöön. Lähtömaan ja vastaanottajamaan tilanne, yksilön taustatekijät sekä tuleva elämä uudessa yhteiskunnassa muodostavat kokonaisuuden.

Eli vaikka tutkimuksessa puhutaan prosessista, se ei ole sitä sanan varsinaisessa merkityksessä. Sopeutuminen ei etene kuin juna kohti päätepysäkkiään, vaan yhtä tärkeää on itse prosessin osien ja eri vaiheiden tutkiminen ja ymmärrys.

Miksi yhteiskunnallisen luottamuksen aihe nousi tärkeäksi akkulturaatiotutkimuksessa? Siitä syystä, että maahanmuutto, siirtolaisuus ja akkulturaatio liittyvät vahvasti yhteiskuntaan. Niin lähtömaan kuin vastaanottajamaan yhteiskunnallisella ilmapiirillä on suuri merkitys sille, miten sopeutuminen voi tapahtua rakentavalla tavalla. Sztompkan (1999) yhteiskunnallisen luottamusteorian mukaan ihminen kiinnittyy parhaiten yhteiskuntaan, jossa vallitsee luottamuksen ilmapiiri.

Yhteiskunnan instituutiot ovat sen kirkkain peili, ja niiden tulisi toimia läpinäkyvästi, sosiaalisen järjestyksen ja normien mukaisesti. Instituutioiden tulisi olla mukana rakentamassa psykologisesti turvallista ilmapiiriä, jossa yhteiskunnan jäsenet voivat nähdä yhteisen tulevaisuuden mahdollisuutena ja tavoittelemisen arvoisena. Erityisesti tilanteessa, jossa yhteistä kieltä ei ole, on luottamuksen ilmapiirillä suuri merkitys sopeutumisellemme. Kaiken näkyvän ja todennettävissä olevan lisäksi, ihmiset kantavat mukanaan menneisyytensä kokemuksia.

Maahanmuuttaja kantaa mukanaan entisen kotimaansa luottamuksen tai epäluottamuksen ilmapiiriä, ja siten menneisyys joko edistää tai hidastaa uuteen yhteiskuntaan kiinnittymistä. Luottamus on vahva väline, ja mitä enemmän sen vaikutukseen perehtyy, sitä vakuuttuneemmaksi tulee sen voimasta ja merkityksestä.

Mitkä keskeiset aiheet nousivat esiin Amerikan suomalaisen yhteisön akkulturaation prosessissa?

Amerikan suomalaisuuden historia on ollut huimapäisten miesten ja urheiden naisten tarina, mutta siihen kuuluivat myös lapset. He elivät ainutkertaisen lapsuuden: amerikkalaisen lapsuuden suomalaisissa perheissä.

Amerikkalainen koulutusjärjestelmä toimi avainroolissa perheiden amerikkalaistajina, sillä se rekrytoi siirtolaisperheiden lapset heidän kouluistaan amerikkalaistamisen tehtävään.

Lapset olivat lähes pakotettuja nousemaan omien vanhempiensa *kulttuurivanhemmiksi* ja yhteiskunnan viestintuojiksi keskelle siirtolaisperhettä. Lasten rooliksi jäi raportoida vanhempiensa ja sisarustensa amerikkalaistumisen ja englanninkielen osaamisen tasosta. Lasten suorittama perheiden amerikkalaistamistyö oli osoitus siirtolaisuuden kirvelevästä ytimestä: kuilusta ensimmäisen ja toisen polven todellisuuksien välillä. Ensimmäinen siirtolaispolvi eli uuden ja vanhan välimaastossa, mutta toinen siirtolaispolvi oli jo uuden kulttuurin lapsi.

Erik H. Erikson (1976, 1982) kuvaili siirtolaisperheitä sisältä rikki revityiksi, sisäisen hierarkian menettäneiksi perheiksi, joiden amerikkalaistaminen ei ollut oikein. Suomalaisvanhemmat joutuivat miettimään amerikkalaistuneiden lastensa kasvatuksen suunnan uudestaan.

Amerikan suomalaisten tahtotila oli amerikkalaistua, mutta he eivät suostuneet unohdamaan isiensä maata. Suomalaiset olivat aktiivisia oman toimintakulttuurinsa vahvistamisessa. He halusivat säilyttää isiensä maan kulttuurin, ja äitiensä kielen vahvana ja elinvoimaisena. Kehittäessään Amerikan suomalaisuutta, siirtolaiset osallistuivat yhteisen *toimintakulttuurin* luomiseen. Toimintakulttuuri oli integraation strategian mukainen, eli vuorovaikutteinen uuden yhteiskunnan ja siirtolaisyhteisön välillä.

Palaamme gadameriläisen tieteenkäsitteksen lupaukseen menneisyyden tiedosta, joka syventää ymmärrystämme omaa aikaamme ja itseämme kohtaan, ja joka voi tuottaa välineitä tulevaisuuteen. Mitkä aiheet nousivat kantavaksi sillaksi 1900-luvun ja 2000-luvun välille? Mitkä aiheet olivat osa sitä dialogia,

jota tutkimukseni menneisyyden aiheista nousi osaksi tämän päivän maahanmuuton keskustelua?

Kasvatus- ja koulutusinstituutit ovat olleet ja ovat edelleen keskeisessä asemassa rakentamassa yhteiskunnallista luottamusta ja yhteistä tulevaisuuskäymää. Maahanmuuttajaperheiden arjen huolen aiheet ovat myös pysyneet saman suuntaisina aikakaudesta riippumatta. Työttömyyden ja köyhyyden tuottamat ongelmat kuuluvat myös heidän arjensa tummaan varjoon. Menneisyyden varjot antavat joko uusiutumisen voimaa ja välineitä, tai sitten syövyttävät luottamuksen tuntemusta uutta yhteiskuntaa, sen vierasta kulttuuria ja sen instituutioita kohtaan.

Uusi yhteiskunta vaikuttaa toimillaan perheiden arvokkaimpaan ytimeen, lapsiin. Tänä päivänä maahanmuuttajaperheet saattavat kokea yhtä lailla akkulturaatiivista stressiä tilanteessa, jossa heidän lapsensa osallistuvat yhteiskunnan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestelmiin. Elämän sattumanvaraisuutta kuvastaa se sosiaalinen todellisuus, jossa maahanmuuttajaperhe ilmaisee lastensa kasvatuksen kautta omaa tahtotilaansa akkulturoitua, eli akkulturaatiivista strategiaansa. Lapset ovat siis vaarassa joutua perheittensä tahtotilan kohteeksi ja sen toteuttajiksi, vailla vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kuka vartioi lasten oikeutta omaan akkulturaation strategiaan?

Ihmiset ovat yhteiskunnan energia.

Siirtolaisuus oli ja on yhä, kaikille sen osapuolille kuten vastaanottajamaalle, lähtömaalle, yksilölle ja ryhmälle, muutos.

Muutoksen suuruus onkin sitten mannerlaattojen ja siirtolohkareiden kokoluokkaa.

Ihmismassojen myötä siirtyvät kansakuntien parhaimmistot rakentamaan toista yhteiskuntaa, toista tulevaisuutta. Yksilöön siirtolaisuus jättää jäljen, joka on elämänpiituinen. Jos palaamme Eriksonin ajatuksiin, saamme vahvistuksen siitä, että siirtolaisuus ja sopeutumisen voimalliset pyrkimykset voivat myös rikkoa ihmisiä ja perheitä vieden heidän voimansa ja taitonsa selviytyä.

Miten akkulturaatio voisi tapahtua parhaalla mahdollisella tavalla? Miten voidaan varmistaa parhaimmat edellytykset sopeutua uuteen yhteiskuntaan yksilönä ja ryhmänä?

Mahdollistamalla aika, paikka ja resurssit käydä akkulturaatioprosessin vaiheet lävitse ja tarjoamalla yhteiskunta, joka vahvistaa luottamuksen ilmapiiriin syntymistä. Prosessi vie yksilöllisen määrän aikaa, eikä sen lopputuloksesta voida koskaan olla varmoja. Vähemmistöpolitiikalla voidaan kuitenkin vahvistaa yhteiskuntaa, jossa sen omat kan-

salaiset sekä uuden tulokkaat, elävät ja haaveilevat yhteisestä tulevaisuudesta luottamuksen ilmapiiriin yhteiskunnassa.

Monien kulttuurien yhteiskunta koostuu monista äänistä ja parhaimmillaan kaikille äänille ja erilaisuudelle on tilaa. Rushdien (1990) mukaan monien kulttuurien maassa ei yhteiskunnallista keskustelua voida käydä yksinään, vaan äänekkäästi ja kyseenalaistaen sovinnaisuuden lait ja sopimukset. Liian siloteltu ja liiaksi tasapainoon pyrkivä, monien kulttuurien yhteiskunta, ei ole tarpeeksi hereillä eikä tarpeeksi tiedostava kantaakseen maansa pinnalla monien kulttuurien painoa. Sovinnollisuuden alle voimme luoda sääntöjen ja lakien viidakon, jolla pyrimme suojelemaan vähemmistöjä. Mutta suojelemmeko silloin heidän oikeuttaan olla erilainen? Vai suojelemmeko heitä loukkautumasta asioista, jotka ensin itse olemme määritelleet loukkaaviksi? Monikulttuurisuuden aihe ei ole helppo, eikä yksiselitteinen, mutta tutkimusta ja yhteiskunnallista keskustelua aiheesta tulee käydä.

Älkää kumartako ihmisiä ja jumalia, vaan taistelkaa itsellenne tulevaisuus, sanoo Rushdie (1990). Akkulturaatioprosessi ja sen strategiat ovat ihmisen olemassaolon taistelun tuloksia, julkilausumia tahtotilasta selviytyä ja olla olemassa, joko omalla tai vieraalla maaperällä.

Lähteet

- Berry, J. W., Poortinga, H.Y., Marshall, H., Segall, H. & Dasen, P.R. (2002). *Cross-Cultural Psychology. Research and Application*. Second Edition. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Berry, J. W. (2005). Living succesfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*. Psychology Department 29, 697–712.
- Berry, J. W. (2007). *Acculturation Strategies and Adaptation*. Teoksessa *Immigrant families in contemporary society*. Lansford, J. E., Deater-Deckard, K. D., Bornstein, M. H. (toim.) New York: Guilford Press.
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge. And the Discourse on Language*. New York: Random House.
- Erikson, K. (1976). *Everything in it's path: Destruction of community in the Buffalo Creed Flood*.
- Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Suom. E. Huttunen. Jyväskylä: Gummerus.
- Rushdie, S. 1990. *In Good Faith*. London: Granta.
- Sztompka, P. (1999). *Trust – A Sociological Theory*. Cambridge Cultural Social Studies. United Kingdom: Cambridge University Press.